

Talud kandsid mõisa ees koormiseid ja need olid märgitud vakuraamatutesse. Kui 18. sajandil oli mõisamajandust kritiseeritud, võeti 19. sajandil ette konkreetseid samme, mis oleksid pidanud nii talurahva kui mõisniku olukorda parandama. 1802. ja 1804. aastatel ilmusid esimesed talurahvaseadused. Olulised olid 1816.–1819. aasta talurahvaseadused, millega talupojad said pärisorjusest vabaks.

Paraku jäid talupojad siiski majanduslikult mõisast väga sõltuvaks. Olukorda parandasid 1849. ja 1856. aasta talurahvaseadused, mis lõpuks võimaldasid talusid pärieks osta.

1 Rogosi mõisa 1822. aasta vakuraamat.

EAA F 567, n 1, s 286. L 7, 12p-13.

Vakuraamatusse märgiti nii talude väärtus ja majanduslik kandevoime kui ka kohustused. Samuti koormised, mida võib jagada kaheks – teotöö ja andamid.

Teotöö puhul märgiti üles, mitu rak-
mepäeva ja jalapäeva (jüripäevast
mihkkipäevani ja mihkkipäevast
jüripäevani) pidid talupojad aastas
mõisale tegema.

Lisaks teotööle tuli taludel mõisale tasuda mitmesuguseid andameid: rukist, otra, kaera, linu, kanepit, humalaid, võid, heinu, lambaid, kanu, kotte, köisi, mune ja köömned.

2 Rogosi mõisa pärisherra Viktor von Glasenappi ja Vaabina valla hingekirjas oleva Johan Antoni vahel sõlmitud Alla-Sarrisse talukoha päriseksostmise leping.

EAA F 3416, n 2, s 66.

Müügiäluſe Alla Sarisse talu omanikuks ſai oſtja lepingujärgſelt 23. aprillil 1900.

Vakuraamatu järgi on talu väärt 12 taalrit ja 26 krossi. Talu ostuhinnaks määrati 2500 rubla, millest 600 maksis Johan Anton sularahas ettemaksumana, ülejäänud summa tasumiseks tuli aga võtta laenu.

3 Fragment Rogosi vallakohtu protokollist 12. maist
1882.

EAA F 927, n 1, s 1384.

Tihti sattusid mõisaga seotud inimesed omavaheliste tüliküsimustega vallakohtusse.

1882. aastal kaebas Rogosi mees Karl Roth kihelkonnakohtusse edasi Rogosi vallakohtu otsuse. Nimelt oli ta kaks aastat varem Murati mõisa kuppja Jaan Pallo käest ühe lehma ostnud ning selle eest 5 rubla maksnud, 20 rubla aga võlgu jäänud. Nüüd oli aga Jaan Pallo lehma tagasi viinud. Kohus andis Rothile 8 päeva aega ülejäänud 20 rubla ära maksta, muidu pidi lehm Jaan Pallo kätte jääma.

4 Alla Sarise talu kaart aastast 1862.

EAA. F 2486, n 3, s 275. L 17.

Siia võiks ka äkki midagi juurde kirjutada?

